

Az iskola épülete 1885-ben (Klősz György felvétele)

Karinthy Frigyes iskolája I.

Egy nevezetes pesti iskola története

Valahányszor elmegyek a Markó utcában a volt Reáliskola előtt, és ott látom a falán Karinthy Frigyesnek, a Tanár Úr kérem írójának emléktábláját, mindig ez jut eszembe: a rossz tanuló emlékét megörökítették az iskola falán, a jó tanárokról pedig megfeledkeztek. Gondolok itt persze elsősorban nagyapámra, Müller Józsefre, Karinthy Frigyes fizikatanárára.

Megerősítette bennem ezt az érzést a Rádiónak egy adása (1973. augusztus 26-án) „A tanítás boldog kényszerében” címen. Megemlékeztek benne egy nagyon jó tanárról, Németh Józsefről, aki Németh László édesapja volt. Írt róla a „rossz tanuló”: Tersánszky Józsi Jenő és a „jó tanuló”: a saját író-fia. Mondanivalóját ő ezzel a mélabús mondattal fejezte be: „A halhatatlanságból csak annyi jutott neki, amennyit Tersánszky Józsi Jenő írása jelent.”

A Markó utcai reáliskolára nemcsak Karinthy Frigyes emlékezett vissza, hanem egy másik „rossz tanuló” is, a gyermekek hajdani kedvencének, a Mackó úrnak, Zebulonnak, Dorkának, Dörmögő Dömötörnek a megteremtője: Sebők Zsigmond.

De nézzünk végig először az iskola történetén, hiszen az Budapestnek egyik nevezetes és kitűnő iskolája volt hajdan.

A kiegyezés idején Budán is, Pestnek is volt egy-egy főgimnáziuma. Pesten volt ezenkívül a

piaristáknak (ez volt a legrégebb), a reformátusoknak és az evangélikusoknak is gimnáziumuk. Reáliskolája is volt mind a két városnak. A híres „Budai reál” neogótikus palotáját a Várhegy oldalában (ma: Toldy Ferenc Gimnázium) mindenki ismeri. Ez az intézet kitűnő fizikai és csillagászati műszerekkel volt ellátva. Itt állapították meg a tanárok a közép-európai csillagászati időt, s az iskola erkélyéről a delet lövéssel jelezték. Ez a „budai lövés” akkor messzire elhallatszott — hozzánk is, fel a Rózsadombra. Ehhez igazítottuk az órákat. Itt tanárkodott később Németh József is.

Mégis kevésnek látszott a sok tanulni vágyó fiú számára — ekkor még csak róluk volt szó — a meglevő néhány iskola. Pest városa szeretett volna még egy reáliskolát felállítani. Eötvös József akkori közoktatásügyi miniszter pártolta is a gondolatot, de meghalt, mielőtt megvalósíthatta volna. Utóda, Pauler Tivadar magáévá tette a tervet. Kívánsága az volt, hogy olyan igazgató szervezze meg az iskolát, és állítsa össze tanári karát, aki humanus, felvilágosodott és képzettségű ember, gyöngéd és méltányos, nem követelő és erőszakos férfi.

Ennek az eszménynek igazi megtestesülése volt Hófer Károly, az említett budai reáliskola tanára. Az ő egyénisége alakít-

totta ki az iskola szellemét és őrizte meg három évtizeden át. A cserélődő tanárok mellett hatvan harminc éven keresztül megmaradtak az iskola tanárainak, példás egyetértésben valósítva és őrizve meg a szellemet, amelyet városzerte csak a „Hóferiskola” néven emlegetett intézet képviselt.

Hófer Károly 111 pályázó közül választotta ki az iskola 11 tanárát. Az ország — a hajdani nagy Magyarország — minden részéből, erdélyi és felvidéki városok iskoláiból verbuválódtak a tanárok. Nagyapám pedig a Műegyetemről jött át, ahol már helyettes tanár volt. Ha végig-

Mint bolgárok s szerbek között Khevenhüller,
Mi közöttünk rendet csinált vala Müller!
Roskadozó tanrend feneke megföldva,
Rendben folyik immár professorok dolga.

Váradi, Béla, Alexander Bernát
Töltögetik már a tudomány-cisternát.
A francia-magyar háborúnak vége!
Igyék reá vice-directori gége! — Vivát!

Ez a kis epizód is a kedélyes összhangot idézi fel, amely a tanári kart jellemezte. Az igazgató, Hófer Károly nevenapját is mindig vidáman megünnepezték, nemcsak a tanárok. A diákok is atyai barátjukként tisztelték és szerették Hófert. Ebben az iskolában alakult meg először az Iskolatársak Szövetsége (1890), melynek célja az volt, hogy az iskolával továbbra is kapcsolat-

lapozzuk az iskola régi Értesítőit, annyi nagy névvel találkozunk a tanárok között, hogy kis részét sem lehetne felsorolni. A tanárok kétfélék, hogy Németh László gondolatmenetét követjük: olyanok, akik tudósok és írók is egyidőben, s olyanok, akik csak tanárok, egész lelkükkel, életükkel, minden képességükkel azok. A tanári karban számtalan olyan név szerepel, akiknek darabjait vagy fordításait adják a Nemzetiben vagy más színházban, — verseik, cikkeik, novelláik jelennek meg a fővárosi lapokban. Mások már egyetemi magántanárok, s a középiskolát később azért hagyják el, hogy az egyetemen foglalják el tanszéküket. Csak egyet említek itt, Borbás Vincét, a magyar botanikai tudomány úttörőjét. Az ő emléktábláját is megtalálhatjuk a hajdani iskola falán . . . nem mint jó tanárét, hanem mint tudósét. Váradi Antal verseit ma már — szerencsére — elfelejtették, de akkor mindenütt, iskolai és hazafias ünnepélyeken szavalták. Egyidőben volt a középiskola és a Színiakadémia tanára, majd igazgatója (leánya, Váradi Aranka volt az egyik legnagyobb magyar színművésznő).

Elképzelhető, hogy a tanárok ilyen sokféle működése mellett az iskola szelleme nem lehetett szűklátókörű, „begyepesedett”. Másrészt: hogy például az órarend elkészítése milyen nehéz dolog lehetett. Ezt mindig nagyapám csinálta. Nagyon nehéz volt a különféle kívánságokat összeegyeztetni, — végül mégis mindig sikerült. Egy ilyen alkalommal a tanárok vettek egy üveg bort, s Váradi Antal rigmusát ráragasztva (ma is megvan), átadták nagyapámnak. A vers így hangzik:

ban maradjanak, és a következő generációk iskolai gondjaiban segítségét nyújtsanak. Egy folyóiratot is indítottak „A mi iskolánk” címen, de ebből csak egy dupla szám jelent meg. A Szövetség első elnöke Rados Gusztáv műegyetemi tanár, majd Beke Manó egyetemi tanár volt.

Mint a fenti vers is mutatja, nagyapám Hófer Károlynak jobbkeze, segítőtársa volt. Hófer

